

7. ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ «СВОБОДА І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗМІ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ВИМОГ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА».

Гривнак Б. Л.,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри соціальних комунікацій та права

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Синичків М. Б.,

студентка IV курсу

інституту гуманітарної підготовки та державного управління

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ГРИВНАК Б. Л., СИНИЧКІВ М. Б.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНТЕРНЕТ-ЗМІ В УКРАЇНІ

Сьогодні інтенсивний розвиток мережі Інтернет уже ні в кого не викликає подиву. Це явище стало нашим сьогоденням і уявити собі без нього сучасний світ неможливо. За результатами опитування, проведеного КМІС, на початку 2016 року понад 62 % дорослого населення України користувалося глобальною мережею, а серед користувачів віком 18-39 років цей показник склав 91 %. Однак, Інтернет містить не тільки корисну інформацію, а й непристойні, образливі і незаконні матеріали. І хоча переваги від використання мережі набагато суттєвіші, ніж недоліки, слід приділяти увагу впливу цих проявів на суспільство і створити всі умови, в першу чергу законодавчі, для їх запобігання.

Одними із найпотужніших ретрансляторів інформації у глобальній мережі є так звані Інтернет-ЗМІ. Донедавна Інтернет не міг розглядатися у якості загальнодоступного засобу масової інформації таких як радіо, телебачення чи друковані ЗМІ. Проте нині Інтернет-журналістика стала вагомим складовою інформаційної індустрії в Україні, а Інтернет-ЗМІ для українських користувачів - впливовим джерелом інформації [2].

Варто зазначити, що діяльність Інтернет-ЗМІ недостатньо вивчена. Питання правового статусу таких видань розглядали у своїх працях

К. Афанасьєва, Ю. Дем'янчук, О. Каплій, О. Мацкевич, В. Татарова, О. Шевчук, К. Шурупова та ін. Разом з тим, бурхливе розповсюдження мережевих технологій, зокрема інтенсивне створення персональних інформаційних сайтів та блогів, які, по суті, теж є Інтернет-ЗМІ, виводять питання законодавчого врегулювання їх діяльності на перший план.

Чинне законодавство України не містить спеціального нормативного акту, який би визначав правовий статус Інтернет-ЗМІ, порядок їх створення та засади діяльності. Такий стан справ призводить до низки проблем у сфері забезпечення громадян інформацією та створенні необхідних умов для розвитку самих видань, зокрема: непоширення на журналістів Інтернет-видань положень законодавства щодо традиційних ЗМІ; відсутність можливості забезпечення для Інтернет-журналістів прав і гарантій, пов'язаних із професійною діяльністю; можливість появи в середовищі таких ЗМІ видань, що своєю діяльністю дестабілізують роботу всього Інтернет-середовища [2].

Нині у вітчизняному журналістському середовищі усвідомлюють необхідність визнання приналежності Інтернет-ЗМІ до засобів масової інформації. Формально приводом для цього в Україні могло б слугувати створення офіційного національного реєстру Інтернет-ЗМІ. Однак, враховуючи специфіку питання, зокрема, той факт, що більшість Інтернет-ЗМІ та їх професійних об'єднань виступають категорично проти обов'язкової реєстрації Інтернет-ЗМІ або ж, як Незалежна медіа профспілка України, виступають за добровільну недержавну реєстрацію Інтернет-ЗМІ, зазначена робота з урегулювання правовідносин триває і досі [2].

О. Каплій зазначає: «... із приходом до мережі великої кількості користувачів, Інтернет виявився зоною, виведеною з під дії законодавчих норм. Основне призначення мережі – передавання даних – зробило її інструментом для неконтрольованого авторами поширення інтелектуальних продуктів. Оскільки проблема поширення недостовірної інформації в Інтернеті залишається невирішеною, актуальність питання щодо правового регулювання

діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з використанням мережі Інтернет, не викликає сумнівів» [3].

Основним правилом існування мережі і досі залишається принцип вільного вираження думок і свобода творчості. Проте, аналізуючи ступінь контрольованості інформації в Інтернеті, можна зробити висновки, що країни за ступенем цієї контрольованості умовно поділяються на ті, які сповідують «західний» або «східний» підходи. До першого слід віднести країни ЄС, США, Канаду, Австралію та ін. Законодавство ЄС до останнього часу було вкрай ліберальним до принципів поширення інформації в глобальній мережі. В той же час, зважаючи на останні терористичні акти у Європі, слід очікувати запровадження більш жорстокого контролю. У США контроль за мережею більш суворий, однак, інформаційний простір цієї держави все таки можна вважати відкритим та демократичним. До країн «східного підходу» варто віднести держави Середньої Азії, особливо представників так званого «арабського світу». Інформаційний простір тут досить контрольований, хоча і не завжди. Яскравим представником такого підходу можна вважати і КНР, де інформація на сайтах мережі постійно «моніториться» державою.

Що ж до ситуації в Україні, то, як зазначає О. Мацкевич, свобода творчості часто супроводжується відсутністю відповідальності. Вітчизняне законодавство не встигає за розвитком технологій і досі не може прописати положення, які б забезпечували регулювання відносин, пов'язаних з діяльністю в Інтернеті. Сьогодні не існує закону, який би максимально забезпечував охорону діяльності ЗМІ, зважаючи на всі новітні досягнення в цій галузі [4].

О. Каплій зауважує, що Інтернет-ЗМІ існують у двох формах: Інтернет-сторінки традиційних ЗМІ та окремі Інтернет-видання. Чинне законодавство не містить поняття, яке відповідає ЗМІ в мережі Інтернет, а також спеціального нормативно-правового акта, який би визначав їх статус, порядок створення та засади діяльності. Воно також не розглядає «Інтернет-ЗМІ» як самостійного суб'єкта правовідносин. Звернення до Інтернету за роз'ясненням цього питання приводить до висновку, що Інтернет-ЗМІ – регулярно оновлюваний

інформаційний сайт, який ставить своїм завданням виконувати функцію ЗМІ, користується популярністю і має постійну аудиторію. Тобто Інтернет-ЗМІ відрізняються від традиційних фактично тільки сферою діяльності, при чому функції і призначення у них тотожні. [3].

Більшість он-лайн видань нині не є зареєстрованими через відсутність законодавчого регулювання. Цей статус відповідно до законодавства України отримують видавництва, телерадіоорганізації, а також інформаційні агентства. Інтернет-ЗМІ не вписуються у рамки будь-якого з цих законів. Відсутність статусу таких видань призводить до неправильного розуміння ситуації журналістами, які починають думати, що в такому випадку існує всюдозволеність і відсутність відповідальності за поширювану інформацію [3].

Ю. Демянчук зазначає, що в Україні склалася парадоксальна ситуація: активно функціонують Інтернет-видання, проте юридичного підґрунтя для їх існування немає. Відповідно до Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) України» друкованими ЗМІ є «видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року». Інтернет-видання переважно дотримується зазначених умов періодичності. Термін «масова інформація» представлений у Законі України «Про інформацію», як «публічно поширювана інформація», відповідає концепції подання інформації на сайті Інтернет-ЗМІ. Отже, можна зробити висновки, що Інтернет-видання можуть бути прирівняні до друкованих». Однак, такі видання не відповідають визначенню, яке дає Закон України «Про видавничу справу»: «...видання повинно відповідати вимогам стандартів відносно оформлення, поліграфічного та технічного виконання» [1, с. 65].

Ю. Демянчук також зауважує, що сьогодні друковані ЗМІ ризикують, роблячи посилання на мережеві матеріали. У випадку, якщо опублікована ними інформація неправдива, жодні посилання на Інтернет-видання не знімуть з газети чи телерадіокомпанії відповідальність. [1, с. 66].

В. Татарова виділяє такі актуальні проблеми діяльності Інтернет-ЗМІ в Україні, що потребують найшвидшого їх правового регулювання:

- визначення правового статусу, принципів діяльності Інтернет-ЗМІ, як нового нетрадиційного мас-медіа;
- визначення прав, обов'язків, відповідальності журналістів, власників, адміністраторів, інших учасників інформаційних відносин в Інтернет-ЗМІ;
- захист авторських, суміжних та інших виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності, що розміщені в Інтернет-ЗМІ;
- гарантія інформаційної безпеки в Інтернет-ЗМІ та запобігання розповсюдженню інформації, що створює загрозу для прав, законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- відвернення загрози для державної безпеки, економічного і соціального розвитку країни, психічного здоров'я фізичних осіб [5, с. 107].

Отже, для визначення правового статусу Інтернет-ЗМІ доцільно, або прийняти спеціальний закон, який врегулює та регламентує діяльність таких видань, або внести відповідні зміни до вже існуючих нормативно-правових актів. На наш погляд, створення таких документів чи їх корегування має відбуватися з урахуванням інтересів не тільки держави. До цього процесу слід залучити представників самих Інтернет-ЗМІ чи їх об'єднань (наприклад, Інтернет-асоціації України чи незалежної медіа-профспілки України), а також представників громадськості. Лише створений та всебічно проаналізований таким чином нормативний документ дозволить говорити про продуманість державної інформаційної політики та дасть можливість віднайти оптимальний баланс між дотриманням принципів свободи слова та законодавчим врегулюванням діяльності Інтернет-ЗМІ і особливо захистом авторських прав.

Список використаних джерел:

1. Дем'янчук Ю. В. Адміністративно-правові засади функціонування правового регулювання Інтернет-видань в Україні / Ю. В. Дем'янчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер.: Юриспруденція. - № 9-1, 2014. – С. 65-66.

2. Інтернет-ЗМІ в Україні: проблеми визначення нормативно-правового статусу та врегулювання діяльності. Аналітична записка [Електронний ресурс] /

Національний інститут стратегічних досліджень // Електронні дані (1файл).- Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1085/>.- Назва з екрану.

3. Каплій О. В. Інтернет-видання ЗМІ як новий вид традиційних ЗМІ: поняття та сучасний стан конституційно-правового регулювання [Електронний ресурс] / О. В. Каплій. - Електронні дані (1файл).- Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v61/30.pdf>.- Назва з екрану.

4. Мацкевич О. Правовий статус Інтернет-ЗМІ [Електронний ресурс] / О. Мацкевич. - Електронні дані (1файл).- Режим доступу:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=Triv_2011_1_5.- Назва з екрану.

5. Татарова В. С. Особливості правового регулювання мережі Інтернет / В. С. Татарова // Управління розвитком. - № 6 (169), 2014. – С. 105-108.